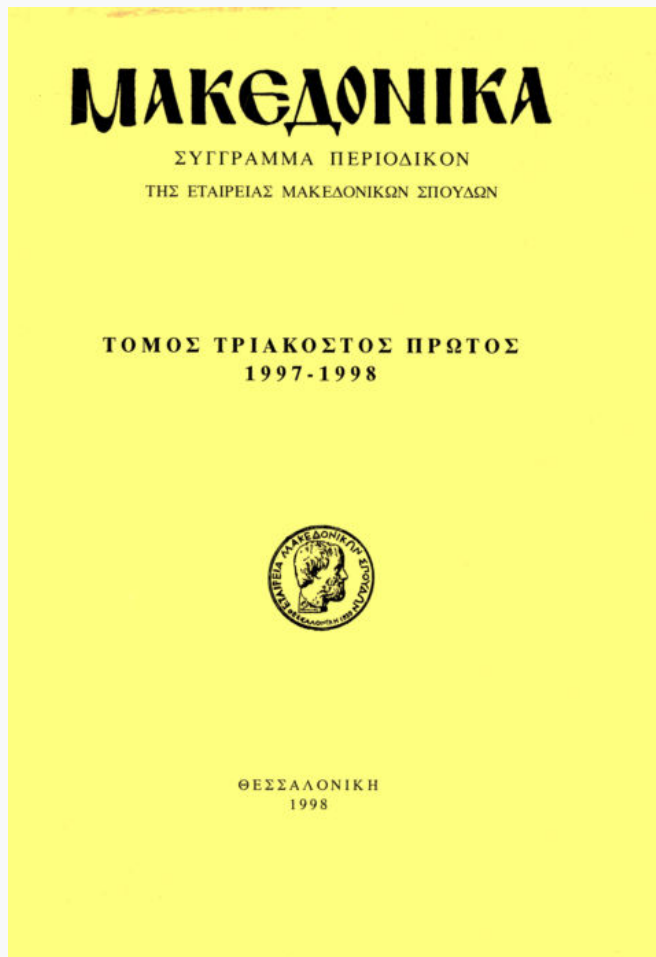

Μακεδονικά

Τόμ. 31, Αρ. 1 (1998)

Αδέλα Ισμυρλιάδου, Κοριτσά, Εκπαίδευση-
Ευεργέτες- Οικονομία 1850-1908

Αθ. Ε. Καραθανάσης

doi: [10.12681/makedonika.148](https://doi.org/10.12681/makedonika.148)

Copyright © 2014, ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Καραθανάσης Α. Ε. (1998). Αδέλα Ισμυρλιάδου, Κοριτσά, Εκπαίδευση- Ευεργέτες- Οικονομία 1850-1908. *Μακεδονικά*, 31(1), 442-445. <https://doi.org/10.12681/makedonika.148>

του γεωγράφου C. Blaeu, *Atlas major sive Cosmographia Blaviana, 1666 - Macedonia, Epirus et Achaia, 1662* (και ανατυπώσεις στον 18ο αιώ.) ή Gavardina φέρεται στα βόρεια του 'Αλιάκμονα μακριά από τον 'Όλυμπο· με την επιφύλαξη βέβαια ότι οι χαρτογράφοι του 16ου και 17ου αιώ. δέν ήταν σαφείς στην άκριβη τοποθέτηση των γεωγραφικών χώρων που τους απασχολούσαν. 'Εκεί την τοποθετούν και άλλοι χαρτογράφοι του 17ου και 18ου αιώ.: ό ενδιαφερόμενος μπορεί πρόχειρα να αναζητήσει τις πληροφορίες αυτές στην έκδοση: Δήμος Θεσσαλονίκης - Δημοτική Πινακοθήκη, *Χάρτες και γραβιούρες της Μακεδονίας, 15ος-19ος αιώ.*, Θεσσαλονίκη 1992. 'Ο συγγρ. στην σ. 48 συζητεί για τό χωριό *Καρίτσα* και υποθέτει πώς πρέπει να ταυτισθεί με τό *Φερνίτσα*, που άπαντά συχνά στα έγγραφα που έξέδωσε ό 'Ιω. Κ. Βασδραβέλλης, *Ιστορικά 'Αρχεία Μακεδονίας 1695-1912*, Θεσσαλονίκη 1952, ως τόπος καταγωγής πολλών άπογραφομένων της περιόδου 1831-1835. Δέν άποκλείεται ή ύπόθεσή του να είναι όρθή, εφόσον είναι εύκολη ή παρανάγνωση *Καρίτσα - Φερνίτσα*. 'Αναζήτησα την *Φερνίτσα* σέ κείμενα και χάρτες της περιοχής, αλλά χωρίς άποτέλεσμα. Μόνον πού ή *Καρίτσα* που μνημονεύει ό συγγρ. δέν είναι αυτή που βρισκxται στην 'Όσσα, αλλά στον 'Όλυμπο, μερικά χιλιόμετρα ψηλότερα από τό Διον. 'Υπάρχει και *Καρίτσα* στην 'Όσσα, αλλά δέν έχει σχέση με αυτήν του 'Ολύμπου· στην τελευταία έχουν εγκατασταθεί κάτοικοι του παλαιού χωριού *Φτέρη* (που βρισκόταν γύρω στα 15-20 χλμ. βορειότερα της *Καρίτσας*). Μήπως λοιπόν ή *Φτέρη* πρέπει να ταυτισθεί με την *Φερνίτσα* των τουρκικών εγγράφων; 'Ο 'Αντώνιος Μηλιαράκης, *'Οδοιπορικά Μακεδονίας, 'Ηπείρου και Θεσσαλίας κατά τον Émile Isambert*, 'Αθήνα 1878, σ. 77, γράφει: «Μετά τους Σφίγγους καταλείπομεν εν δεξιή την Κουντουριώτισσα και τον αϊλωνα δι' ού φθάνει τις εις την Μονή της Πέτρας, και διερχόμενοι την *Φτέρην* ή *Καρίτσαν*, φθάνομε εις (2 ώρ. 30) *Μαλαθριαν*, τό αρχαίον Διον». Πρβλ. τον Νικ. Θ. Σχινά, *'Οδοιπορικά σημειώσεις Μακεδονίας, 'Ηπείρου...*, 'Αθήνα 1886, σ. 47. Λιγότερο διαφωτιστική είναι ή μελέτη του 'Αθ. Γ. Καραβέρου, *Τούρκικα έγγραφα - από τά ιστορικά αρχεία Μακεδονίας αναφερόμενα στό Νομό Πιερίας*, Θεσσαλονίκη 1984.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΑΘ. Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ

'Αδέλα 'Ισμυρλιάδου, *Κοριτσά, 'Εκπαίδευση - Ενεργέτες - Οικονομία 1850-1908*, έκδ. Institute for Balkan Studies - έκδ. οίκος 'Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1997, σσ. 176 + 12 εικόνες.

Τό παρόν έργο είναι ή διδακτορική διατριβή της 'Αδ. 'Ισμυρλιάδου και άναφέρεται στην εποχή της άκμής της πόλεως Κοριτσάς της Β. 'Ηπείρου, δηλ. τή χρονική περίοδο 1850-1908. Στην Εισαγωγή του βιβλίου της ή συγγρ. αναλύει τους λόγους της άκμής: οικονομική άνθηση, πλουτισμός Κοριτσαίων της Διαποράς, άνοδος της αστικής τάξης, δραστηριότητες του 'Ηπειρώτου μητροπολίτου Νεοφύτου, παραχώρηση δικαιωμάτων στους Χριστιανούς από την 'Υψηλή Πύλη με τό Χάττι Χουμαγιούν (1856). 'Η συγγρ. παρουσιάζει, επίσης, τις πηγές της όπως: τά έγγραφα του 'Ιστορικού 'Αρχείου του 'Υπουργείου 'Εξωτερικών, τό αρχείο του 'Ιδρύματος 'Ηπειρωτικών Μελετών, τό Public Record Office, την έφημερίδα της Κοριτσάς *Πελαγίς*. Στην συνέχεια ή συγγρ. άσχολείται με τά ιστορικά της Κοριτσάς: προέλευση όνόματος, άναφορά της από τις βυζαντινές πηγές, σχέσεις της με τις γειτονικές περιοχές (Μοσχόπολη, Νικολίτσα, Βυθιζούκι, 'Υπισία), διοικητική ύπαγωγή της κατά την Τουρκοκρατία στό βι-

λαέτι Μοναστηρίου, πληθυσμακὴ φυσιογνωμία τοῦ σαντζακίου Κοριτσᾶς (26.500 Ἕλληνες, 20.000 Μωαμεθανοὶ κατὰ τὸ 1881, 14.000 Ἕλληνες, 4.000 Ἀλβανοὶ τὸ 1875), διοίκηση τῆς πόλεως (Ἕλληνας Ὁρθόδοξος μητροπολίτης, Τοῦρκος μουτεσαρρίφης), γλῶσσα (ἓνα εἶδος ἀρχαϊκῆς ἰλλυρικῆς), ἦθα καὶ ἔθιμα, μουσικὴ (καθαρῶς ἑλληνικὴ). Ἡ συγγ. ἐπιμένει ἐδῶ στὴν ἐκκλησιαστικὴ πορεία τῆς Μητροπόλεως Κοριτσᾶς ἀπὸ τὸν 11ο μ.Χ. αἰ. ὥσπου τὸ 1767 μὲ τὴν κατάργηση τῆς αὐτοκέφαλῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρῶιδῶν ἢ Μητρόπολη Κοριτσᾶς καὶ Σελασφόρου ὑπάγεται σὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ὡς Μητρόπολη Κοριτσᾶς καὶ Μοσχόπολεως. Ἐξετάζονται, ἐπίσης, οἱ ἐκκλησιεῖς καὶ οἱ μονεῖς τῆς εὐρύτερης περιοχῆς τῆς Κοριτσᾶς.

Ἀκολούθως ἡ συγγ. παρουσιάζει τὴν οἰκονομικὴ ζωὴ τῶν Ἑλλήνων τῆς Κοριτσᾶς, τὰ καταστήματά της, τὸν ὀρυκτὸ πλοῦτο της, τοὺς ἱκανοὺς οἰκοδόμους της, τὴν ἐμπορικὴ σημασία της, τὸ σαββατιάτικο πανηγύρι της, τοὺς πλούσιους Κοριτσαίους τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ρουμανίας, τὸ πυκνὸ ἐξαγωγικὸ ἐμπόριο τῆς πόλεως, τίς τραπεζιτικεῖς δραστηριότητες τῶν Κοριτσαίων Μάνου, Φούντου κ.λπ., τὴν κυκλοφορία ξένων νομισμάτων. Ὅλα τοῦτα ἔδιδαν στὴν πόλιν οἰκονομικὴ εὐρωστία καὶ ἀρχοντιά ἐφάμιλλη μὲ αὐτὴν τῆς Σμύρνης καὶ τοῦ Φαναρίου. Ἡ οἰκονομικὴ ἀνθηση ἐπέφερε καὶ πνευματικὴ ἀνθηση ἔτσι συνέβη καὶ στὴν περὶπτωση Κοριτσᾶς πού συνοδεύθηκε μὲ συνεχῆ αὔξηση τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ της.

Στὸ δεύτερο κεφάλαιο *Κοριτσαῖοι εὐεργέτες τῆς Διασπορᾶς ἢ κ.* Ἀ.Ι. Ξενιῶνας ἀπὸ τὴν ἴδρυση τοῦ Λάσσο, πού καθιερῶναι τὸ 1850 ὁ μητροπολίτης Κοριτσᾶς Νεόφυτος (1845-1878) μὲ σκοπὸ τὴ διαφύλαξη σὸ ταμεῖο αὐτὸ τῶν δωρεῶν τῶν Κοριτσαίων τῆς Διασπορᾶς. Ἀπὸ τὸ ταμεῖο αὐτὸ λίγα χροῖνα ἀργότερα διετίθεντο ποσά γιὰ σχολεῖα, φαρμακεία, οἰκοτροφεία, ἐκκλησιεῖς καὶ ἄλλα κοινωφελῆ ἔργα. Ἡ διαχείριση τοῦ Λάσσο ὑπῆρξε ἀρίστη καὶ καρποφόρα ἐπ' ἀγαθῶ τῶν Κοριτσαίων, οἱ ὅποιοι φιλοτιμοῦνταν νά ἐνίσχουν τὸ κοινοτικὸ αὐτὸ ταμεῖο ἀπὸ τοὺς πῖο πλούσιους ὡς τοὺς πῖο φτωχοὺς. Προκειμένου νά φανεῖ ἡ οἰκονομικὴ δυνατότητα τοῦ Λάσσο ἡ συγγ. παραθέτει τὰ πρόσωπα, τοὺς φορεῖς, τίς ἐκκλησιεῖς, τίς μονεῖς πού τὸ ἐνίσχυναν τροφодώντας τὴν σημαντικὴ αὐτὴ πηγὴ πλοῦτου τῆς Κοριτσᾶς. Γενικῶς οἱ δωρεεῖς καὶ τὰ ποικίλα ἐμβάσματα τῶν ξενιτεμένων Κοριτσαίων κάλυπταν τὴν ἀνέγερση κτηρίων, τὴν ὀργάνωση βιβλιοθηκῶν καὶ ἐργαστηρίων, τὴν λειτουργία ὀρφανοτροφείων, τὴν πληρωμὴ τῶν μισθῶν τοῦ διδασκτικοῦ προσωπικοῦ. Μεταξὺ τῶν εὐεργετῶν τῆς Κοριτσᾶς διακεκριμένη θέση κατέχουν ὁ Ἰω. Μπάγκας (1814-1895) καὶ ὁ Ἄναστ. Ἀβραμίδης-Λιάκτσης. Ὁ πρῶτος ἀφοῦ πλούτισε, μετὰ τὸ 1833, στὴν Αἴγυπτο, ἐγκαταστάθηκε στὴν Ρουμανία καὶ ἀπὸ τὸ 1850 ἄρχισε νά εὐεργετῇ τὴν γενέθλια πόλιν· τὸ 1889, γέρος πλέον, παρέδωσε στὸν τότε πρωθυπουργὸ Χαρίλαο Τρικοῦπη ὅλη τὴν περιουσία του, ὑπὸ τὸν μοναδικὸ ὄρο νά μεριμνᾷ τὸ ἑλληνικὸ κράτος γιὰ τὴν συντήρηση τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου τῆς Κοριτσᾶς, πού ἔφερε καὶ τὸ ὄνομά του. Ἡ ἑλληνικὴ πολιτεία φροντίσει γιὰ τὴν καλύτερη ἀξιοποίηση τῆς δωρεᾶς Μπάγκου· στὴν διαχειριστικὴ ἐπιτροπὴ μετεῖχαν ἐπιφανεῖς Ἕλληνες πολῖτες πού ἐξασφάλιζαν τὴν ἄψογη διαχείρισή του. Ὁ Ἄναστ. Ἀβραμίδης ἐνίσχυσε τὸ Λάσσο τῆς Κοριτσᾶς καὶ ἀπὸ τίς δωρεῖς του τροφодοῦνταν οἱ δύο ἀστικεῖς σχολεῖς ἀρρένων κατὰ κύριο λόγο, ἀλλὰ καὶ τὸ κοινοτικὸ φαρμακεῖο, σέ μία ἐποχὴ πού εἶχε κορυφωθεῖ ἡ ἀλβανικὴ προπαγάνδα στὴν Κοριτσά καὶ οἱ κύκλοι τῆς ἀλβανικῆς διασπορᾶς τοῦ Βουκουρεστίου πίεζαν τὸν Ἀβραμίδην νά ἐνίσχυσει τὴν ἴδρυση ἀλβανικοῦ σχολείου στὴν Κοριτσά. Πάντως ἡ ἑλληνικὴ δημογεροντία Κοριτσᾶς μὲ τοὺς μητροπολίτες Κοριτσᾶς, Μοναστηρίου κατόρθωσαν νά διαχειριστοῦν κατὰ τὸν καλύτερο δυνατό τρόπο τὸ κληροδότημα Ἀβραμίδη, παρὰ τὰ προβλήματα καὶ τίς δυσκολίες πού παρουσιάσθη-

και και πού αναλύει η συγγρ. με βάση τις αρχαιακές πηγές.

Στό επόμενο κεφάλαιο ο λόγος για την Γενική Έκπαίδευση στην Κοριτσά: η μελέτη του θέματος αρχίζει από το 1723, όποτε φαίνεται ότι ιδρύθηκε το πρώτο ελληνικό σχολείο στην πόλη κατά το σύστημα και την μέθοδο των ελληνικών σχολείων της εποχής: διδασκαλία Όκτωήχου, Ψαλτηρίου, Συνόψεως, ξεστάσεις ενώπιον του μητροπολίτου και των επιτρόπων. Από το 1836 εισάγεται η αλληλοδιδασκαλία, πάλι κατά το πρότυπο των λοιπών ελληνικών σχολείων: παραλλήλως λειτουργεί το Έλληνικό Φροντιστήριο και το Παρθεναγωγείο, ενώ το 1837 οι αδελφοί Μήτκου ιδρύουν την κοινή ελληνική σχολή που είχε και καλούς διδασκάλους και πολύ καλή βιβλιοθήκη. Λειτουργούσαν, επίσης, μετά το 1867 δύο άστικές σχολές αγρέων. Όλα αυτά τα σχολεία ένισχυε το Λάσσο, οι ενεργέτες της Κοριτσάς και ο Έλληνικός Φιλολογικός Σύλλογος Κωνσταντινουπόλεως. Τά σχολεία αυτά μετά το 1872 μετεξελίχθηκαν σε άστικές σχολές ακολουθώντας το πρόγραμμα της Πατριαρχικής Παιδαγωγικής Έπιτροπής, ενώ λίγο αργότερα η Άστική Σχολή Κοριτσάς είχε λάβει τον χαρακτήρα πρακτικής σχολής για να έναρμονισθεί με τις ανάγκες των πολιτών της πόλεως με έξοδα της διδασκαλίας βιοτεχνικά, γεωπονικά και λοιπά τεχνικά μαθήματα γύρω από την ύφαντική, την οικοδομική, την βυρσοδεψία, τέχνες δηλαδή που ένδιεφεραν τους Κοριτσαίους. Χαρακτηριστική για τα θέματα παιδείας ήταν η διδασκαλία της τοπικής ιστορίας κατά την δεκαετία του 1880 από τον διδάσκαλο Καρμίτη, ο όποιος συνέγραψε και σχετικό βιβλίο.

Σημαντικός σταθμός για την ιστορία της Κοριτσάς είναι το έτος 1875, όποτε συντάσσονται οι *Γενικοί Κανονισμοί των κοινών καθδρωμάτων της πόλεως Κοριτσάς* και πού άλλαξαν προς το καλύτερο την λειτουργία των εκπαιδευτηρίων της. Οι διεκδικήσεις των γειτόνων μετά το συνέδριο του Βερολίνου (1878) έδωσαν όφορμη να άνοιξουν νέα σχολεία και στην Κοριτσά μέσω των όποιων άντέστη ο Ήπειρωτικός ελληνισμός. Στά πλαίσια αυτής της άμυνας ο Έλληνικός Φιλολογικός Σύλλογος Κωνσταντινουπόλεως ένισχυε τον όμολόγο του Ήπειρωτικό, πού και αυτός έδρευε στην Κωνσταντινούπολη, για την ίδρυση δημοτικών σχολείων και νηπιαγωγείων πού θα καλλιεργούσαν την ελληνική γλώσσα, την ελληνική ιστορία, την όρθόδοξη παράδοση. Ίδιαίτερη βαρύτητα δόθηκε μάλιστα στα νηπιαγωγεία της περιφέρειας με κύρια φροντίδα την ένίσχυση της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας.

Μέ την έναρξη του 20ού αί. τα ελληνικά σχολεία της Κοριτσάς, και άρα και ο άριθμός των μαθητών, πολλαπλασιάσθηκαν σε άπάντη των ξένων προπαγανδών και ιδιαίτερος της άλβανικής. Ή συγγρ. κάμει λόγο εδώ για το Παρθεναγωγείο, του όποιου η παρεχόμενη παιδεία απέβλεπε στην καλλιέργεια της ελληνικής γλώσσας για να μπορούν, από τη μία να αλληλογραφούν αργότερα οι άποφοιτησάντες με τους ξενητεμένους συζύγους και από την άλλη να βελτιώσουν τις γνώσεις τους στην ύγεινή, την μαγειρική, τις οικιακές εργασίες, αλλά και την εθνική παράδοση. Όσο για το άλβανικό σχολείο της Κοριτσάς, αυτό ιδρύθηκε ύστερα από ένέργειες των άλβανιστών Μάρκου και Κωστούρη και των όργανώσεων Tarafi i Shqipëres, πού δραστηριοποιήθηκαν συρτάλλως και στην έκτύπωση βιβλίων, χαρτών, άλφαβηταρίων και την διάδοση της άλβανικής γλώσσας. Ή κίνηση αυτή εκδηλώθηκε μετά το 1885 αλλά πολύ σύντομα άτόνησε από την έλλειψη ένδιαφέροντος των Άλβανών, μολονότι οι άλβανιστές είχαν ρίψει όλο το βάρος των προσπαθειών τους στην Κοριτσά παραμερίζοντας άλλες κρισιμες γι' αυτούς περιοχές, όπως η Αϊλώνα, το Άγρυρόκαστρο και η Πρεμετή. Σημειώτεον ότι στο άλβανικό σχολείο διδασκόταν η ελληνική γλώσσα και ότι αυτό έκλεισε τις πύλες του το 1902 (τό άρρεναγωγείο) και το 1908 (τό Παρθε-

ναγωγείο)· ήδη από τό 1890 τό σχολείο αυτό λειτουργούσε μέ δέκα μόνο μαθητές. Ἀπροθυμία προσελεύσεως μαθητῶν, κακή οἰκονομική κατάσταση τῶν ὀργανώσεων πού τό στήριζαν, ἀλλά καί τήν μετατόπιση τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν ἀλβανιστῶν τῶν ὀργανώσεων Bashkimi καί Agimi στήν Βόρεια Ἀλβανία καί κυρίως στήν Σκόδρα ἦσαν οἱ αἰτίες ἀναστολῆς τῆς λειτουργίας τους.

Στό τέταρτο κεφάλαιο ἡ κ. Ἀ.Ι. ἀσχολεῖται μέ τήν λειτουργία καί τήν ἐθνική πολιτική τοῦ Μπαγκείου Γυμνασίου, τόν κανονισμό τῶν κοινῶν καθιδρυμάτων τῆς Κοριτσᾶς (1875), τό Λάσσο, τά ὅποια μαζί μέ τό ἑλληνικό κράτος προώθησαν σέ σηµαντικό βαθμό τήν παιδεία τῆς πόλεως καί τῆς περιοχῆς τῆς. Ἐτοι, στά σχολεῖα τῆς βορειοηπειρωτικῆς πόλεως δίδαξαν ἱκανοί διδάσκαλοι, κλήθηκαν ἀξιόλογοι ἰατροί καί ἱερεῖς, ἐστάλησαν πολύ καλά βιβλία, ἰδρύθηκαν νέα σχολεῖα, δόθηκαν ὑποτροφίες καί ὅλα αὐτά ὄχι μόνον μέ τήν συμβολή τῶν ἐντοπίων καί ξενιτεμένων Κοριτσαίων, ἀλλά καί χάρις στοῦ ἐνδιαφέρον καί τήν οἰκονομική στήριξη τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, τοῦ Συλλόγου πρὸς διδασίαν τῶν ἑλληνικῶν γραµµάτων, τῆς Μπαγκείου Ἐπιτροπῆς. Ἡ συγγρ. μᾶς πληροφορεῖ ἐδῶ καί γιά τά διδασκόμενα μαθήματα καί ἐπισηµαίνει παραλλήλως ὅτι ἡ στόχευση τῶν σχολείων τῆς Κοριτσᾶς ἦταν ἡ παροχή παιδείας, θρησκευτικῆς καί πατριωτικῆς, σέ συνδυασµό μέ τήν ἐνίσχυση τῆς διδασκαλίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας (ἀρχαίας καί ὁμιλουµένης) καί τήν ἀφοσίωση τῶν πιστῶν στοῦ Οἰκουµενικοῦ Πατριαρχεῖο· στοῦ ἴδιο αὐτό κεφάλαιο ἐξετάζονται τά σχολικά ἐγχειρίδια, ἡ αὔξηση τοῦ κρατικοῦ ἐνδιαφέροντος (μετά τό 1901), ἡ ἀποτελεσµατική παρουσία τοῦ προξένου τοῦ Μοναστηρίου Κιοιζέ Πεζᾶ κ.ἄ.

Τό βιβλίο κλείνει μέ τά συμπεράσματα καί τήν ἐκδοση ἐγγράφων στοῦ Παράρτηµα· πίνακες µεθοδοσίας διδασκάλων καί καθηγητῶν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους καί τῶν συναδέλφων τους τῶν σχολείων τῆς Κοριτσᾶς, προκειµένου νά ἀναδειχθεῖ ἡ κρατική μέριµνα γι' αὐτά τά τελευταῖα, ὥρολόγιο πρόγραµµα μαθηµάτων, ἐγγραφα γυµνασιαρχῶν, προξένων κλπ., πάντα βεβαίως σέ συνάφεια μέ τά σχολεῖα τῆς Κοριτσᾶς. Καί φυσικά ἡ ἀνέκδοτη καί ἐκδοσένη βιβλιογραφία καί οἱ εἰκόνες.

Συµπερασµατικῶς, τό βιβλίο τῆς κ. Ἀ.Ι. εἶναι πολύ χρήσιµο, γιατί συνιστᾶ µία ἀξιόλογη συμβολή στήν ἱστορία τῆς Ἠπείρου, ἀφοῦ παρέχει µία πολύ σαφῆ εἰκόνα τῆς ἀµῆς τῆς Κοριτσᾶς κατά τήν περίοδο 1850-1912. Τά κληροδοτήµατα τῶν Κοριτσαίων, οἱ δωρεές τῶν ἀποδήµων, ἡ ἐκπαίδευση, ἡ καλλιέργεια τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καί τῶν ἑλληνικῶν γραµµάτων κατ' αὐτήν τήν κρίσιµη περίοδο τῶν ἐθνικῶν διεκδικήσεων καί τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀλβανισµοῦ προβάλλονται στοῦ βιβλίου τῆς κ. Ἀ.Ι. Δέν λείπει, ὡστόσο, καί ἡ μελέτη τῆς οἰκονοµίας, τῶν προσώπων καί τῶν φορέων πού συνέβαλαν στήν πρόοδο τῆς Κοριτσᾶς. Γι' αὐτό καί εὐχόµαστε νά ἔχουµε συντόµως παρόµοιες ἐργασίες ἀφιερωµένες στά ἄλλα κέντρα τῆς Βορείου Ἠπείρου: τό Ἀργυροκάστρο, τοῖς Ἁγίους Σαράντα, τήν Χειµάρα, τό Δέλβινο.

Πανεπιστήµιο Θεσσαλονίκης

ΑΘ. Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ

M. G. Varvounis, *La vie quotidienne et les comportements religieux traditionnels dans la Thrace du 14e siècle. Le témoignage de la Chronique d'Éphrem d'Énos*, ἐκδ. Association Culturelle de Komotini - Centre des Études Thraciennes, Komotini 1998, Supplement Thrakiki Epetirida, no 3, pp. 116.

Ἐ ο κ. Μ. Βαρθώνης ἀσχολεῖται ἀπό ἐτῶν μέ θέµατα λαογραφίας τοῦ θρακικοῦ χῶρου· ἡ θέση του ὡς ἐπίκ. καθηγητοῦ στοῦ Δημοκρίτειο Πανεπιστήµιο Θράκης τοῦ